

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

ФИЛОЛОГ

ЧАСОПИС ЗА ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КУЛТУРУ

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ФИЛОЛОШКИ ФАКУЛТЕТ

I/2010

ТЕРИ ИГЛТОН – ТЕОРИЈА, МЕТАТЕОРИЈА И КУЛТУРОЛОШКЕ СТУДИЈЕ

Тери Иглтон, британски критичар и теоретичар књижевности и културе, рођен је у Салфорду у Енглеској 1943. године. У двадесет и првој години стекао је титулу доктора књижевних наука на колеџу Тринити у Кембриџу. Од тада ради на престижним британским универзитетима и по позиву гостује на универзитетима широм свијета. Тренутно живи у Даблину, а обавља функцију шефа Одсјека за енглеску књижевност и креативно писање на Универзитету у Ланкастеру. Поред *Књижевне теорије*, која је присутна на нашим просторима већ дуже вријеме и на многим универзитетима представља незаобилазну литературу, аутор је многих студија, чланака и књига, а најзапаженије међу њима су *Илузије постмодернизма* (1996), *Идеја културе* (2000), *Слатко насиље: концепт трагичног* (2002), *Након теорије* (2003), *Енглески роман: увод* (2004) и *Невоља са странцима: студија о етици* (2008). Професор Иглтон гостовао је на многим универзитетима и институцијама широм свијета, између осталих и на Филозофском факултету у Бањој Луци, гдје је одржао два предавања, *Модерни роман* и *Културолошка теорија* у мају 2005. године. Данас се сматра једним од најзначајнијих и најутицајнијих живих теоретичара у Британији.

Филолог: У својој књизи *Након теорије* дајете критички став о томе шта академски свијет сматра вриједним изучавања под широким концептом културе. Изгледа да се култура велича некритички, а њен сваки аспект сматра се изузетно релевантним. У којој мјери су културолошке студије релевантне за проучавање књижевности и могу ли некада представљати сметњу?

Тери Иглтон: Рекао бих да изучавање књижевности треба у великој мјери да буде дио ширег поља културолошких студија, али да културолошке студије у пракси прилично врше узурпацију књижевности. У неким круговима умногосте постоји неоправдан осјећај да је књижевност „елитистичка“, али исто је, неоспорно, и са изучавањем ТВ канала који зарађује милионе за капиталистичку мањину! Велики дио „узвишене“

књижевности је радикалан, либералан или нонконформистички по својој вриједности. Велики дио књижевности, од Балзака до Лоренса представља снажну критику доминантних вриједности капиталистичког друштва. Исто се не може рећи за производе „популарне“ културе, које ни у ком случају није произвео „народ“.

Филолог: Често Вас виде као теоретичара и метатеоретичара. Да ли је метатеорија довољно присутна у академском свијету и колико је битна за критичко промишљање уопште?

Тери Иглтон: Оно што ја схватам као „метатеорију“ јесте теоретско промишљање саме теорије и, мада ово звучи прилично разводњено, егоцентрично и нарцисоидно, сматрам да је, у ствари, ријеч о материјалистичкој стратегији. Метатеорија поставља таква пита-

ња као што су како и када и зашто се „теорија“ појавила, који су је политички и материјални услови омогућили, којим интересима је служила, које практичне и институционалне ефекте је имала. Она представља начин да се теорија приземљи – да се смјести у историјски контекст. У књизи *Након теорије* износим мишљење да се највећи успон културолошке теорије у двадесетом вијеку – рецимо, од 1965. до 1985. године – подудара са највећим успоном политичке левеце. Како је левеца ишла силазном путањом, исто се збило и са сваком амбициозном теоријом. Исто тако, успон одређене „антитеорије“, који се често повезује с филозофским прагматизмом, може се датирати од овог времена. Данас, међутим, кад смо суочени с такозваним „ратом против терора“, Западу је потребно неко амбициозно, далекосежно теоретско промишљање почевши управо од тачке гдје је оно напуштено.

Филолог: Поред великог броја књига које се баве теоријом, Ви сте такође аутор драме о Оскару Вајлду (*Свети Оскар*), те драме *Бијело, златно и гангренозно* и романа *Свеци и научници*. У којој мјери су ова дјела у сагласности с Вашим теоретским списима?

Тери Иглтон: Сматрам да постоји комплексна сродност између мог умјетничког и теоријског рада. Заиста, баријере између ова два вида стваралаштва урушавају се у периду високога модернизма, а затим и постмодернизма, јер „теорија“ постаје поетскија и умјетничкија (Адорно, Бенџамин, Хајдегер, Дерида, и други), а сама умјетност постаје више самопромишљајућа и филозофска. Моја драма о Оскару Вајлду заиста припада мојим културолошким и историјским дјелима о Ирској, док роман *Свеци и научници* укључује филозофске личности попут Лудвига Витгенштајна. На једној личној равни, *искуство* писања за мене је прилично истовјетно, било да пишем теоретско

или умјетничко дјело или помало од оба. Претпостављам да сам један од оних људи које Ролан Барт назива *escribeur* – што означава некога коме је писање битније од онога што пише. Обиљежје нашег доба је да је све теже користити тачне интелектуалне категорије да би се означио људски рад. Најинтересантнија су она дјела која су на граници интелектуалних поља. Како бисте назвали личности попут Рејмонда Вилијамса, Едварда Саида или Јулије Кристеве – критичким, политичким теоретичарима, креативним ствараоцима, културолошким коментаторима? Све ово и још много више. Етикете су све мање и мање важне. На примјер, ја сам своју каријеру започео као прилично традиционални књижевни критичар. Како бих сада себе назвао – заиста не знам. Нити ми је стало.

Филолог: Скоро сте одржали предавање „Смрт критике“. Шта видите као смрт критике и шта води њеној смрти?

Тери Иглтон: Изоставили сте врло битни знак питања након мог наслова! Критика није мртва, али постоји истинска криза у вези с тим коју улогу може и коју улогу би критика требало да има данас. Моје становиште је да је критика традиционално имала двије улоге, које су блиско повезане: анализа језика и реторике, и хумана критика друштва као цјелине. Из сложених разлога, обје ове функције су сада у кризи. Али није само на нама да одлучимо шта критика може и треба да буде. То одређује политика и култура.

Филолог: Вјерујете ли да је данашње универзитетско образовање у Енглеској и другдје (на основним и постдипломским студијама) адекватно научним пропитивањима књижевних дјела и културе уопште?

Тери Иглтон: Вјерујем да су универзитети скоро свугдје у кризи због комерцијалних и бирократских притисака којима су ових дана подвргнути.

Универзитетски наставници постају функционери капиталистичке државе, а универзитети у цјелини никако не успевају у својој традиционалној улози да обезбиједе да постану центри критичког мишљења. Једна од најнегативнијих одлика такозваног постмодернистичког капитализма јесте општа интеграција ових институција, смањење буџета за хуманистичке науке, подвргавање цијелог интелектуалног живота таквих мје-

ста бруталној логици потрошне робе. Проучавање књижевности једноставно не привлачи капитал на начин на који то чини медицинско истраживање. Ово је истински глобални феномен, од Кине до Кејптауна, и пријети самом опстанку критичке интелигенције. Мој властити однос с универзитетом сада је ефемеран (предајем на њима повремено), и не могу рећи да ми је жао због тога!

penda@inecco.net